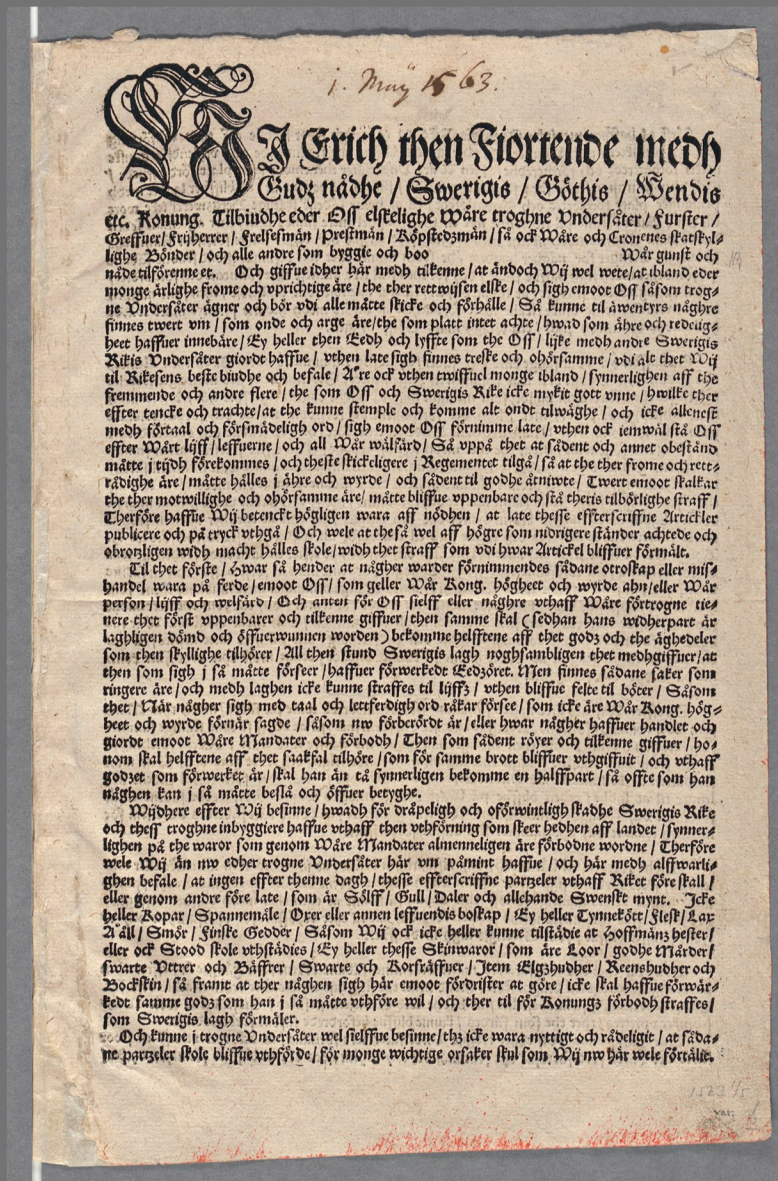

Wi Erich then Fiortende medh Gudz nådhe, Swerigis, ...

SOT // 82Aa 14/1 Ligg. Fol. F1700 Bland. /
Kungl. förordningar -1599 / Exemplar B

Tillkomstår 1563

Digitaliserad år 2016

National Library of
Sweden

i. May 1563.

S Grich then Siortende medh Gudz nådhe / Swerigis / Gøthis / Wendis

etc. Konung. Tilbiudhe eder Oss elskelige Wåre troghne Vnderfåter / Furster / Grefuer / Frøherrer / Grelsesmån / Prestmån / Røpstedzmån / så ock Wåre och Cronenes Statkyllighe Bønder / och alle andre som byggie och boo Wår gunst och nåde tilföremne et. Och giffue idher här medh tilkenne / at ändoch Wij wel wete / at ibland eder monge årlighe frome och vprichtige åre / the ther rett wåsen elste / och sigh emoot Oss såsom troghne Vnderfåter ågner och bör vdi alle måtte stickte och förhålle / Så kunne til åwentyrs någhre finnes twert vñ / som onde och arge åre / the som platt intet achte / hwad som åhre och redeigz heet haffuer innebåre / Ly heller then Ledh och lyffte som the Oss / like medh andre Swerigis Rikis Vnderfåter giordt haffue / vthen late sigh finnes treste och ohørsamme / vdi alt thet Wij til Rikisens beste biudhe och befale / Åre ock vthen twissuel monge ibland / synnerlighen aff the fremmende och andre flere / the som Oss och Swerigis Rike icke myktit gott vnne / hwille ther effter tencke och trachte / at the kunne stemple och komme alt ondt tilwåghe / och icke alleneff medh förtaal och försmådeligh ord / sigh emoot Oss förnimme late / vthen ock iemwål stå Oss effter Wårt luff / lessuerne / och all Wår wålsfård / Så vppå thet at sådent och annet obestånd måtte i tjdh förekommes / och theste stickeligere i Regimentet tilgå / så at the ther frome och rett rådighe åre / måtte hålles i åhre och wyrde / och sådent til godhe årniwte / Twert emoot skalkar the ther motwillighe och ohørsamme åre / måtte bliffue vppenbare och stå theris tilbørlighe straff / Therföre haffue Wij betenckt högiligen wara aff nödhen / at late thesse effterscriffne Artickler publicere och på tryck vthgå / Och wele at the så wel aff hōgre som nidrigere ständer achtete och obrozligen widh macht hålles skole / widh thet straff som vdi hwar Artickel bliffuer förmålt.

Til thet förste / Swar så hender at någher warder förnimmes sådane otroskap eller misshandel wara på ferde / emoot Oss / som geller Wår Kong. högheet och wyrde ahn / eller Wår person / luff och wålsfård / Och anten för Oss sielff eller någhre vthaff Wåre förtrogne tie nere thet först vppenbarer och tilkenne giffuer / then samme skal (sedhan hans widherpart är laghliggen dömd och öffuerwunnen worden) bekomme helfftene aff thet godz och the åghedeler som then skyllighe tilhöret / All then stund Swerigis lagh noghsambligen thet medh giffuer / at then som sigh i så måtte förseer / haffuer förwerkede Ledzöret. Men finnes sådane saker som ringere åre / och medh laghen icke kunne straffes til luffz / vthen bliffue selte til böter / Såsom thet / När någher sigh med taal och letferdigh ord råkar försee / som icke åre Wår Kong. högheet och wyrde förnår sagde / såsom nu förberörde år / eller hwar någher haffuer handlet och giordt emoot Wåre Mandater och förbodh / Then som sådent röyer och tilkenne giffuer / honom skal helfftene aff thet saakfal tilhöre / som för samme brott bliffuer vthgiffuit / och vthaff godzet som förwerkete år / skal han ån tå synnerligen bekomme en halffpart / så offte som han någhen kan i så måtte beslå och öffuer beryghe.

Wådhere effter Wij besinne / hwadh för dråpeligh och oförwintligh skadhe Swerigis Rike och thess troghne inbyggie haffue vthaff then vthförning som skeer hedhen aff landet / synnerlighen på the waror som genom Wåre Mandater almenneligen åre förbodne wordne / Therföre wele Wij ån nu edher troghne Vnderfåter här vñ påmint haffue / och här medh allfwarlighen befale / at ingen effter thenne dagh / thesse effterscriffne parzeler vthaff Riket före skall / eller genom andre före late / som är Sölff / Gull / Daler och allehande Swenskt mynt. Icke heller Kopar / Spannemåle / Oxer eller annen lessuendis bostkap / Ly heller Tynnedött / Slest / Lar / Åll / Smør / Finste Gedder / Såsom Wij ock icke heller kunne tilstådie at Hoffmånz hester / eller ock Stood skole vthstadies / Ly heller thesse Skinwaror / som åre Loor / godhe Mårder / swarte Vttrer och Båffrer / Swarte och Korsåffuer / Item Elgzhudher / Keenshudher och Bockskin / så framt at ther någhen sigh här emoot fördrifter at göre / icke skal haffue förwerkede samme godz som han i så måtte vthføre wil / och ther til för Konungz förbodh straffes / som Swerigis lagh förmåler.

Och kunne i troghne Vnderfåter wel sielffue besinne / thz icke wara nyttigt och rådeligit / at sådane parzeler skole bliffue vthförde / för monge wichtige orsaker skul som Wij nu här wele förtälte.

Först då haffuer menighe Swerigis Rike en ofäyelig stor skadhe aff then vthförning som hädhen skeer medh Myntet / Ty ther igenom bliffue the fremmende och vthlendste ganste mykt förbättrade och förmeredhe / Men Wäre Undersäter ther emoot igen platt förderffuede / Och ther som man skulle fara så fort ther medh / såsom på begynt år / då bliffuer landet medh penningar platt förblottet och förwarlöset / så at hwar sådene stäclige Bergzwerck icke wore till här i Riket / skulle på sidztonne icke en Sölffnaghel mere finnes igen / ther aff man seden kunde hälle Myntet widh machte medh / Hwarföre haffue och Wäre salige förfäder framledne Swerigis Konger för någher hundret åhr seden kunnet thet wel besinne / hwad skadhe sådane vthförningar medh sikh haffue skulle / och för then skul icke allenest thet förmeent och förhindret / vthen så laghet och stadget / at hwar och en / så wel inlendst som vthlendst / then som någher handel vthrikes wille bruke / skulle ware förplichtet at införe medh hwarie fyretiye mark wärde han hadhe vth medh sikh / een lödigh mark Sölff in igen.

Så haffuer och Wår salige käre Her Fader / högloflig i äminnelse hoos Gudh then Almechtig / sedan hans Kong. M. war kommen til Regimentet i Sverige / vdi like måtte gerne welet affskaffet then skadelighe handel som menighe man då hadhe taghet sikh före här i Riket medh thet vthslappende på Myntet / loth och förthenstul vdi förstonne warne och sedhen widhers genom hans Kong. M. Mandater hälle Undersäterne före / hwadh skadhe och obestånd ther aff i lengden fölie wille / hwar the ther medh icke aff stodhe / Men effter største parten finnes som sådent ganste ringe achtedhe / och hans Kong. M. förnam / at intet annet wille hielpa til saken / wardt H. Kong. M. på sidztonne tillsinnes at stelle them sådane exempel och medel före / ther aff the ögenstinkligen sielff skulle kunne läre see och förnimme / hwad thet hadhe vppå sikh at man så obestodlighen medh samme Mynt handledhe och vngick / på thet at the ther igenom sedhen theste snarere kunde bewetes och taghe sikh til wahre för alt wjdere obestånd / thesfore lot H. Kong. M. då hälle stille och intet Mynt slå / och hende / at effter en liten tjd sedhen alt war vthfördt / hwad som tilförenne war ibland Almogen / begynte man då först haffue ther en saknet vthaff / Ty när någhre åhr wäre förledhen / finnes då inge penningar mere til ibland them som handle och köpslaghe wille / vthen the moste byte waror för waror / och the som ther icke hadhe råd til / bliffue ther vthöffuer sittendes vdi nödh och armodh / Och hwar Högbem. Wår salighe Herfader icke hadhe kommet til hielp och vndsetning / och på nytt latet mynte / då hadhe icke warit mögelighit at Riket hadhe så kunnet bestådt / vthen most ther vthöffuer komme på skadhe och farlig heet.

Så effter Wij vdi like måtte förnimme / stoort misbrök ware på färde / medh thet Mynt som Wij vdi någre förledne åhr haffue lattt slå och förmynte / så at vdaff sådane stäclige summer som vthgångne äre ibland then menige man finnes nu ganste litet ware i Riket / förthenstul at the fremmende haffue slagget thet alesammans vnder sikh / och förde thet vth / så at minste parten är kommet Wäre Undersäter ther aff til godhe / Står Oss förthenstul sådent icke lenger til at lydhe / vthen bliffue på Wårt Kong. cinbetes wagne förorsakadhe sådent til at förhindre och förtaghe / Allchenstund Wij icke gärne see / at Wårt käre fädernes Rike skal för någhers wanart och ohörsamheet skul bliffue förderffuet.

Biudhe förthenstul här medh / och allfuarligen befale / at inge hwarcken inlendste eller vthlendste / skole fördrifte sikh effter thenne dagh någhet Mynt vthföre / medh mindre the synnerlige haffue Wårt gunstige förloff ther vppå / så framt at then ther medh bliffuer beslagen / icke skal haffue thet alesammans förwerkedt / och än då ther vthöffuer för ohörsamheet och o lydne straffet bliffue / som Swerigis lagh medgiffuer.

Doch på thet the wägfarande måtte bekomme sådant Mynt som gängze år / effter then landz lägenheet tjt the draghe skole / hwad heller the sikh hje inrikes eller vthrikes achte begiffue. Therfore wele Wij så late bestellet / at bådhe wid Grenzerne / teslikes i Stöstäderna skole Wertz / lebenker vprettes / ther the som färdes / kunne bliffue befordrede såsom förberördt är.

Ther näst kunne Wij edher trogne Undersäter icke förhälle / at och ther vthaff en stoort skade vdi Riket förorsakes / at the fremmandes och vthlendstes Mynt bliffuer för mykt dyrket /

och Wårt Swenske Mynt ther emoot igen myktit förringredt och förachtet / i så måtte /
at man giffuer för en Daler halffemte marc^t ortigher / som tilförenne icke haffuer mere gulle
än halffierde.

Sammeledes skeer thet och medh alt gull Mynt / så at en part wägle sigh een Crone för sex
marc^t / som doch i sitt rette werde icke bör gå mere än för fem / för en Vngersk Gyllen giffuer
man otte marc^t / som tilförenne icke haffuer gåt mere än för sex / En Ducat geller nu fiorten marc^t /
tilförenne icke mere än tolff / hwilket icke är för Swerigis Rikes beste / vthen the fremmende til
een oljdelig winst och fördeel / Ty föruchen thet at the så rükte sigh med Myntet som förberörde
är / så winne the och vppå alt thet gods the hüt medh sigh införe / och såsom the förnimme at
thet fremmende Mynt går och geller til / ther effter settie the theris handel / hwilket så tilgår /
at thet the biidhe faalt för en Daler / ther wele the intet ringere haffue än halffemte marc^t före
Thet the säye them haffue kostedt en vngersk gyllen / therföre begäre the halffottende marc^t / och
bekomme så dubbelt mere för sitt än som thet gör skal före / här v^daff haffuer thet dyre köp som
nu är v^pkommet i landet sitt retta v^rsprung / Ty effter the fremmende fåttie theris waror så
högdte aff wäghen / therföre moste och wære inländste waror så myktit mere v^pstighe ther emoot
igen / fram för thet the haffue gullit tilförenne / och medhen then Swenske köpman moste så dyre
antaghe the waror han behöffuer v^daff the fremmende / nödges han förthenkul / så framt han
elliest wil bliffue widh macht / sälie them vth än tå dyrere / hwarföre skeer at när bonden skal
köpe så dyrt aff köpmannen / moste han och settie sine waror ther emoot igen / Och så lenge
som så tilgår / är icke mögeligit at man nägen tidh kan komme til något bättere köp än som nu är /
vthen är mere tilbefruktendis at all ting bliffue genom sådent / ju lenger ju mere förargede
och förwerrede / än som the nu äre på thenne tidh. Hwarföre är nu Wår allfwarlige wille och
befalning / at ingen effter thenne dagh / skal fördrifte sigh til at wägle thet fremmende mynt an
nerledes än som thenne ordning förmåler / Nemligen / En Daler för fyre marc^t ortiger / En Rüdde
Gyllen tree marc^t / En Rijnst eller Golegyllen fyre marc^t två öre / En Crone v^m fem marc^t /
En vngersk Gyllen v^m sex marc^t / En Engelot v^m niye marc^t / En dubbel Ducat v^m tolff marc^t /
En hemicus nobel tretten marc^t / En Rosen nobel fiorten marc^t / En Portugalliser sextiye marc^t /
Ty heller skal näghen thet högre antaghe / så framt at then som thet dyrere antaghet / eller och
förwägler / icke skole bådhe haffue förwerkedt / thet the i så måtte bliffue med beslagne / och än
v^dhwar däre böthe för Konungs förbodh såsom laghen förmåler.

Widere trogne Vnderfater / äre och synnerlige orsaker som Giff bewäghe / hwarföre Wår
icke kunne tilstädie at Spannemåle eller andre parzeler skole föres häden aff landet / All thet
skund man seer hwilken dyrr tidh som nu allerede är v^pkommen i Riket vchaff thet soua
här til vchförde är / och thet som man näghet widere vchstädie skulle / tå bliffue sedhen intet
qwart thet man skulle leffue widh / Och ehuru thet kan wära medh alt annet / tå finnes thet
i samning / at för then vchförning som här til skeede är / bådhe medh Spannemåle / O^xer och
annede mere thet Wår haffue giörde förbodh vppå / ther igenom är nu sådane dyrr tidh v^p
kommen / Och ändoch then Klone årswert som i thette förledne åår varit haffuer / något haff
uer holpet thet til medh / så är litwel thet andre then högst och störste orsaken thet til
Wele förthenkul haffue edher här medh förmanedt / at i sådent sielfue affskaffe wele / effter
thet geller edher welfärd ahn / Elliest hwar så icke skeer / tå är tilbefruktendes / at hwar Guds
plågher off medh flere hård åår / sådane som nu är / at monge fattighe skole taghe på Wår
betaken / och komme i nödh och armödh / såsom Wår (ty wer) förnimme allerede nä
gherstädz på begynt wære.

Och såsom nu är förtaldt v^m then skadhe som thet haffuer medh sigh / hwar Spannemåle
skulle vchföres / så är thet icke ringere til achendes hward thet aff wil fölie / v^m man O^xer / Bo
skap och andre ätende waror skulle vchstädie / effter man haffuer doch elliest icke mere fetalc
här inrikes än som man sielff behöffuer / Och effter här finnes (Gudhi thes loff) elliest gods
förmögenheet när off i Riket på the nödorfftighe parzeler som här mest behöffues / så at thet
ene landzende kan haffue hielp och vndsetning vchaff then andre och bliffue försorgde / hwar
elliest then Guds gaffue här faller / måtte bliffue tilstädz / och at then ene handlade m^z then ande /

Therföre är nytigt och rådeligt / at sådant här efter måtte ske / Nemligen at the som äre boendis
ther icke mytin godh Spannemåls wert är / såsom är i Westergötland och Småland / och haffue
doch likwel Bostkap och annet lijt vppå / måtte sökie vp til Ostergötland och Vpland som rum
bygden är / Tessligis ock til Bergslagen / med samme Bostkap / så finge the byte sigth Spannemåle /
fist och iern til / samt hwad the elliest hadhe behoff / Thet samme kunne the ock göre som här
vpe bo / och draghe tijt the kunne få Bostkap och andre nödtorffter som them tiene kunde / och
ther wore tilbekomendis. Vdi lijt måtte kunde ock the som i Skären bo / sökie til the landz
ender ther nödre äre / medh fist och annet thet the kunne åstadh komme / hwilket the sigth til
gode vdi Bostkap och andre nödtorffter kunde anwende / på thet at hwar och en måtte haffue
sijn godhe bering / och bekomme här faalt / hwad som man til hushold behoff hadhe.

Merligere skole i ock wete / hwarföre Wij icke kunne tilstadie / at Hoffmånzbesten måge vth
föres / Nemligen förthen skul / at Wäre trogne Undersäter som gerne wele ruste sigth vp / och göre
theris fädernes land then tilbörliche dienst som the plichtige äre / haffue höghelighen bewäred
sigth ther vthöffuer / at inge hester nro mere finnes til Köps såsom tilföremne / för then orsak skul
at the bliffue alle förde vthaff Riket / Så at i the landzender som man tilföremne plågede bekom
me til någre hundrede til Köps / synnerligen i Westergötland och Småland / ther skal man nro
neppeligen sinne en godh Hoffmånz häst faal / hwarföre ock offta så hender / at monge smucke och
bruklige Hoffmån som elliest haffue råd och förmögenheet / at försörre sigth med harnisk och an
dre rustninger / moste för then skul förlate theris dienst / at the icke wete råd til at bekomme
hester / Så efter Wij icke kunne vara krigzfolck förthan til Ritzens beskydd och förswar / vthen
moste haffua them försörgde och wederrede med the nödtorffter som ther til hörer / så framt at
Wij och Swerigis Crone skole bliffue ther med wel tiene / wele Wij för then skul / så ock för
Wäre Hoffmånz flitige bönd och begären skul / sådant här efter haffue aff skaffedt / och samme
vthförningar med hester platt förbudet / wid hesternis förlust och 40 mark saak / så offte någon
bliffuer ther med beslagen / Ty thet är fast bättre at Wäre Hoffmån äre wel vthrustede med hester
och annen tilbehöring / än Wäre och Ritzens fiender skole bliffue ther med förstercke.

Och efter thet trogne Undersäter Wij alle thesse Articler för edert och menige Swerigis
Rikis nytte och welsärd skul stadget och ordnet haffue / Therföre är aff nöden / såsom Wij
thet ock gärne see / at i sådane Wäre trogne förmaninger wille behierte och öffuerwäghe / latendis
eder såsom trogne och retrådige Undersäter egner och bör / här efter rätte.

Såsom Wij ock här med allsuarligen wele haffue budet och befaledt alle Wäre och Sweris
gis Rikis trogne Undersäter / bådhe högre och nedrigere ständer / så wel Furster / Gressuer / Frijs
herrer / Grelsmån / som then menige almoghe / at the hwar vthi sin stadh / ingen vndentagens
dis / sigth här efter sticke och förhålle skole.

Vdi sunderheet biude Wij här med Wäre Gubernatorer / Sougter och Befalningzmån / Pro
foser / Knechtehöffuitzmån / och alle andre som för Wäre skul wele och skole något göre och late / at
the haffue här itt flitigt och nöge vpsende m3 / at thet och andre Wäre Mandater flere / måtte
vdi alle sine puncter obrozligen wid macht hålles / och at the som m3 olydne late sigth ther emoot be
sinne / måtte bliffue straffede / Anseendes at theris åhre / troo dienst / och then Ledh och löffte som
the Oss och Swerigis Crone m3 förplichtede äre / sådant aff them fordrer / at the Oss hörige och
lydige wara skole vdi thet och alt annet / som Wärt Käre fädernes land kan komme til godhe /
hwar ock så någre / thet ware vthaff hwad helst stand och Condition the ware kunne / sigth här
emoot försee / och bliffue laglighen öffuerwundne / så wele Wij gunstligen efterlate then som
sådant först haffuer giffuit tilkenna / en halffpart vthaff alt thet saakfall som för samme brott bliff
uer vthgiffuit / hwilket Wij edher trogne Undersäter icke haffue welet förhålle / Vppå thet hwar
och en må wete sigth här efter at rätte. Datum Stocholm then i Maj Anno etc. 1563